

Lasten ja nuorten tapaturmien sekä lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisy - TACTICS-hanke 2011–2014

Päälöydökset

- Asiantuntijoiden ja virkamiesten arvioiden mukaan toimivia käytäntöjä on Suomessa viety hyvin osaksi kansallista ohjeistusta ja lainsäädäntöä.
- Parannettavaa on erityisesti nuorten ja poikien tapaturma- ja väkivalta-kuolleisuuden vähentämisessä.
- Lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyä ohjaava lainsäädäntö ja sen toimeenpano ovat pääosin kunnossa, mutta kokonaisvaltainen kansallinen strategia ja koordinoitintaho puuttuvat.

Lasten ja nuorten turvallisuuden edistäminen vaatii:

- tutkittua tietoa toimivista käytännöistä
- tiedonkeruun kehittämistä
- lainsäädäntöön ja strategioihin vaikuttamista ja niiden toimeenpanon edistämistä
- riittävää seuranta- ja valvontaa

Kirjoittajat:

Korpilahti Ulla
kehittämispäällikkö, THL

Kolehmainen Laura
tutkija, THL

Lounamaa Anne
kehittämispäällikkö, THL

Lillsunde Pirjo
tutkimuspäällikkö, THL

Hankkeen taustatietoja

Euroopan Unionin alueella kuolee vuosittain 35 000 alle 20-vuotiaasta lasta ja nuorta, joista arvioitua noin joka neljäs eli 9 100 kuolemaa aiheutuu tapaturmista, itsemurhasta ja väkivallasta. Kaksi kolmasosaa näistä kuolemista on tapaturmaisia. Joka kolmas on itsemurha, väkivallan aiheuttama tai selvittämättömän kuolema. (ECSA 2014b.)

Suomessa kuolee tapaturmien seurauksena vuosittain keskimäärin 70 alle 20-vuotiaasta lasta ja nuorta. Henkirikoksen uhrina menehtyy noin 10 lasta ja nuorta. Nuorten (10–19-vuotiaat) tekemiä itsemurhia tilastoidaan vuosittain noin 40. (THL, Tilastokeskus; kuolemansyytilasto 2014.)

TACTICS (Tools to Address Childhood Trauma, Injuries and Children's Safety) oli yli 30 Euroopan maassa vuosina 2011–2014 toteutettu European Child Safety Alliancen (ECSA) tutkimushanke. Tavoitteena oli löytää ja kehittää tutkittuun tietoon perustuvia työkaluja alle 20-vuotiaiden lasten ja nuorten tapaturmien ja lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyyn. Lisäksi tavoitteena oli tukea hyvien näyttöön perustuvien käytäntöjen käyttöönottoa. TACTICS -hankkeessa tutkittiin myös tapaturmien riskitekijöitä. Hankkeessa pyrittiin erityisesti arvioimaan ja tukemaan lainsäädännön toimeenpanoa ja toimeenpanon seuranta- ja kansallisesti, alueellisella ja paikallisella tasolla. (ECSA 2014a.)

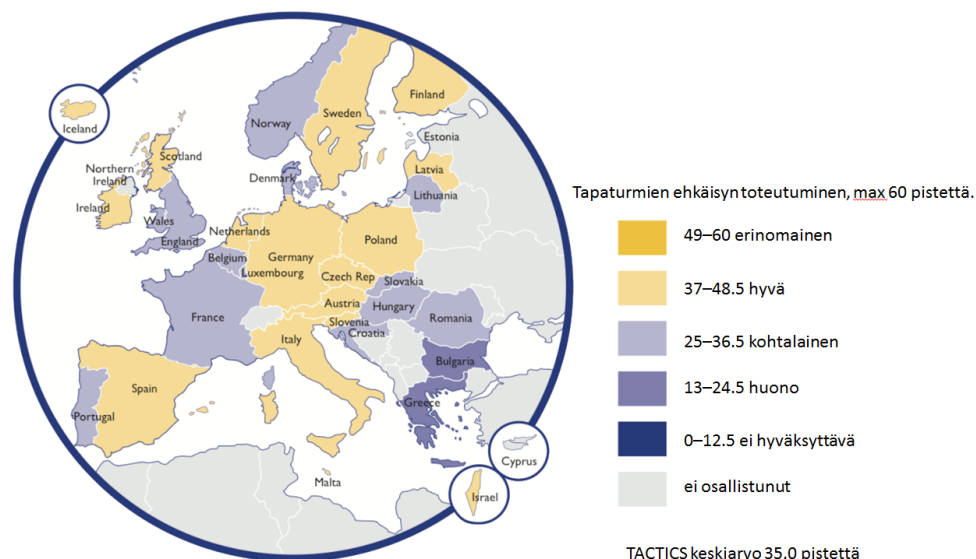
Hankkeessa oli kolme osakokonaisuutta: tapaturmien ja lapsiin kohdistuvan väkivallan arviointi, alueellisten ja paikallisten käytäntöjen arviointi ja kehittäminen sekä lasten tapaturmien ehkäisytöiden menetelmät. TACTICS-hankkeessa toteutettiin osallistujamaissa kaksi virkamiesten ja asiantuntijoiden tekemää arviointia lainsäädännöstä, sen toimeenpanosta ja seurannasta koskien lasten tapaturmien ja lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyä. (ECSA 2014a.)

Lasten tapaturmien ehkäisy hyvin osana Suomen kansallista politiikkaa

Vertailussa Suomi sai Euroopan maista parhaimmat pisteet toimiviksi arvioitujen tapaturmien ehkäisykeinojen viemisestä osaksi kansallista politiikkaa. Suomi arvioitiin lähes kaikilla osa-alueilla Euroopan maiden keskiarvoa paremmaksi. Tapaturma- ja väkivaltakuolleisuudessa Suomi sijoittui eurooppalaisessa vertailussa huomattavasti, sijalle 22 poikien ja sijalle 17 tyttöjen osalta. (ECSA 2012.)

Hyvästä tuloksesta huolimatta Suomessakin lainsäädäntöä ja sen toimeenpanoa on kehitettävä. Laki ei edellytetä selkää menosuuntaan asennettujen turvaistuinten käyttöä 4-vuotiaaksi, eikä istumista takapenkillä 13-vuotiaaksi. Vesiturvallisuudessa pelastusliivien käyttö vesillä liikuttaessa ei ole velvoittavaa. Myrkytysten ehkäisyssä laissa ei ole vaatimusta lapsiturvallisista pakkauksista lääkkeille. Joillakin osa-alueilla toimivat käytännöt kohdistuvat vain pieniin lapsiin. Esimerkiksi Suomessa erityisenä haasteena ovat nuorten päihteiden käyttöön liittyvät myrkytykset. (ECSA 2012.)

TACTICS-hankkeessa tehty arviointi kuvaa tilannetta kansallisella politiikan tasolla. Tehokkaat tapaturmien ehkäisyn toimenpiteet tulee viedä myös osaksi ihmisten arkea. Tapaturmien ehkäisyä tukevien lakien ja ohjeistusten toimeenpanossa Suomessa on vielä tehtävää erityisesti nuorten osalta. (ECSA 2012.)

Kuvio 1. Tapaturmien ehkäisyn arvioinnin yhteenvedotulokset 31 maassa vuonna 2012.

Lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyssä parannettavaa

Lasten väkivallan ja itsensä vahingoittamisen ehkäisyn lainsäädäntöä, toimeenpanoa ja valvontaa kartoittaneessa arvioinnissa Suomi menestyi hyvin muun muassa johtajuudessa ja lainsäädännössä. Puutteita löytyy toimeenpanon säännöllisessä seurannassa ja valvonnassa. Suomessa lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyä ohjaava lainsäädäntö ja sen toimeenpano ovat pääosin kunnossa, mutta kokonaisvaltainen kansallinen strategia lapsiin kohdistuvan väkivallan ja itsensä vahingoittamisen ehkäisystä puuttuu. (ECSA 2014b.)

TACTICS-tutkimuksen mukaan kansallinen lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyn strategia on vain kolmasosalla arviointiin osallistuneista maista Euroopassa. Monissa muissa osallistujamaissa lainsäädännössä on myös selkeitä puutteita, esimerkiksi lasten ruumiillisen kurituksen kaikissa ympäristöissä kieltävä laki on olemassa vain 19 maassa. Toimiva ja tehokas lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisy edellyttää monialaista ja avointa tiedonsiirtoa ja yhteistyötä asian parissa työskenteleviltä eri alojen ammattilaisilta. (ECSA 2014b.)

Tapaturmien ehkäisytönn koordinointi kunnissa puutteellista

Yhdessä hankkeen osakokonaisuudessa kartoitettiin alle 18-vuotiaiden tapaturmien ja väkivallan ehkäisyyn liittyviä työkäytäntöjä ja lainsäädännön toimeenpanoa kunnissa ja alueilla. Arvioinnissa oli yhteensä 127 kysymystä, jotka käsittelivät tieliikenne-, koti- ja vapaa-ajan- ja vesiturvallisuutta sekä lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa ja kaltoinkohtelua. (ECSA 2014c.)

TACTICS-hankkeen etene- minen:

Turvallisuuskortit ja -profiilit

- Tahattomat tapaturmat: Kansallisten virkamiesten ja asiantuntijoiden arviointi 31 maassa tapaturmien ehkäisyn säädöspohjasta ja sen toimeenpanosta **2011–2012**.
- Lapsiin kohdistuva väkivalta ja itsensä vahingoittaminen: Kansallisten virkamiesten ja asiantuntijoiden arviointi 30 maassa lapsiin kohdistuvan väkivallan ja itsensä vahingoittamisen ehkäisyn lainsäädännöstä, toimeenpanosta ja valvonnasta **2012–2014**.

Alueellisen tason arviointi

- Alueellisten ja paikallisten tapaturmien ja lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyn käytäntöjen arviointi ja kehittäminen. Kuusi osallistujamaata. Suomessa kysymyksiin vastasivat Etelä-Kymenlaakson kuntien eri toimialojen vastuhenkilöt. **2013–2014**.

Lasten tapaturmien ehkäisyn menetelmät

- Poliitiikka- ja alueellisen tason tiedonkeruu ja lasten turvallisuutta ja tapaturmien ehkäisyä tukeva arviointi- ja työmenetelmän kehittäminen **2011–2014**.
- Lasten turvallisuuskyselyn kehittäminen 8–13-vuotiaille lapsille alueellisen tiedonkeruun tarpeisiin. Pilottikyselyt yhteensä viidessä maassa. Suomessa vastaukset yhdestä koulusta. **2013–2014**.

Hanke päättyi maaliskuussa 2014.

Parhaiten lainsäädännön toimeenpano toteutui vesiturvallisuudessa. Eniten puutteita oli lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyn toimeenpanossa. (ECSA 2014c.) Etelä-Kymenlaakson alueella, jossa Suomen tutkimus toteutettiin, eri toimialojen vastuuhenkilöiden mukaan yhteinen strategia kunnissa tai alueella puuttui lasten ja nuorten tapaturmien, väkivallan ja kaltoinkohtelun ehkäisemiseksi. Tapaturmien ehkäisyn vastuuhenkilöä ei myöskään ole nimetty. Tapaturmia ja väkivaltaa koskevat tilastolliset seurantajärjestelmät ovat puutteellisia, mikä osaltaan vaikeuttaa ennaltaehkäisevän työn suunnittelua, kohdentamista ja vaikuttavuuden arviointia. (Korpilahti 2014.)

Lasten tapaturmien ehkäisyn menetelmät

Tavoitteena oli kehittää politiikka- ja alueellisen tason tiedonkeruuta tapaturmista ja luoda lasten turvallisuutta ja tapaturmien ehkäisyä tukevia arviointi- ja työmenetelmiä (Child Safety Index and Toolkit). Tiedot tapaturmien ilmaantuudesta, riskitekijöistä ja toimenpiteistä ehkäistä tapaturmia olivat joko puutteellisia tai tieto maiden välillä ei ollut vertailukelpoista. Tästä syystä vertailukelpoisen eurooppalaisen indeksin luominen päätöksenteon ja suunnittelun tueksi ei hankkeen aikana onnistunut. (ECSA 2014d.)

Hankkeessa kehitettiin alakouluikäisten, 8–13-vuotiaiden lasten, kokemuksia turvallisuudesta ja turvavälineiden käyttämisestä kartoittava Lasten turvallisuuskysely (School Travel and Child Safety Survey). Kyselyn ensimmäinen versio pilotoitiin Walesissa ja sen perusteella kehitetty versio neljässä muussa maassa (Ruotsi, Suomi, Tsekki, Unkari). Pilottikyselyt toteutettiin kouluaikana sähköisenä kyselynä. Kysely selvitti koti -, liikenne -, leikki - ja vesiympäristöjen turvallisuutta. Kyselyyn sisältyi myös kysymyksiä kiusaamisesta sekä passiivisesta tupakoinnista. Lisäksi arvioitiin alkoholin ja tupakan saatavuutta 13 vuotta täyttäneillä ja sitä vanhemmilla. (ECSA 2014e.)

Suomessa pilottikyselyyn osallistui yhdestä koulusta (n=115) yksi vuosiluokka kultakin luokka-asteelta (3–7lk). Tutkimuksessa mukana olleet lapset kokevat suurelta osin olonsa turvallisiksi koulumatkoilla ja asuinympäristöissään. Lapset kulkevat koulumatkat useimmiten kävellen tai pyöräillen. Kypärää käytetään vähän pyöräillessä, skeitatessa ja potkulautaillessa. Palohälyttimiä on useimmissa kodeissa ja uimataito on kohtuullinen. Yli 13-vuotiaiden mukaan tupakan ja alkoholin saatavuus on halutessa helppoa tai erittäin helppoa. (ECSA 2014e.)

Kerättyä tietoa on mahdollisuus hyödyntää turvallisuuskasvatuksessa kouluissa sekä kansainvälisessä tulosten vertailussa. Kysely vaatii vielä jatkokehittämistä ja laajempaa testausta. (ECSA 2014e.)

KIRJALLISUUTTA

European Child Safety Alliance (ECSA). Child Safety Report Card 2012: Europe Summary for 31 countries, 2012.

European Child Safety Alliance (ECSA). Tools to Address Childhood Trauma, Injury and Children's Safety: Final Report of the TACTICS Project. 2014a.

European Child Safety Alliance (ECSA). The National Action to Address Child Intentional Injury, 2014b.

European Child Safety Alliance (ECSA). Reference Frameworks for rapid appraisal of child injury prevention interventions at the sub-national level: applied in 6 sub-national regions in Europe. 2014c.

European Child Safety Alliance (ECSA). The Feasibility of a Child Safety Index at the Sub-national Level in EU countries, 2014d.

European Child Safety Alliance (ECSA). Exploring the Feasibility and Acceptability of Developing a European 'School Travel & Child Safety Survey' (STCSS), 2014e.

Korpilahti U. Lasten ja nuorten tapaturmien ja väkivallan ehkäisy Etelä-Kymenlaaksossa. Kuntapäätäjien arviointi. Työpaperi 19/2014. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL).

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Tilastokeskus; kuolemansyytilasto 2014.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos
PI 30 (Mannerheimintie 166)
00271 Helsinki
Puhelin: 029 524 6000

ISBN 978-952-302-318-5(painettu)
ISBN 978-952-302-319-2(verkko)
ISSN 2323-5179

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-319-2>

<http://www.childsafetyeurope.org/tactics/index.html>

YHTEENVETO

Lasten turvallisuuden edistämiseksi on tapahtunut myönteistä kehitystä Euroopan alueella, kuten esimerkiksi tapaturmien ehkäisyn arvioinnit vuosien 2007–2012 välillä osoittavat. Suomi sai vuoden 2012 arvioinnissa toimivien käytäntöjen viemisestä osaksi kansallista politiikkaa arvion hyvä, mutta toimeenpanon osalta tapaturma- ja väkivaltakuolleisuuden vähentämisessä Suomessa erityisesti nuorten ja poikien kohdalla on edelleen paljon parannettavaa. Suomessa lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyä ohjaava lainsäädäntö ja sen toimeenpano ovat pääosin kunnossa, mutta kokonaisvaltainen kansallinen strategia ja koordinoitavuus puuttuvat. Myös seurannassa ja valvonnassa on puutteita.

Alueellisen tason päättäjien käyttöön kehitetyn arviointilomakkeen avulla voidaan todeta puutteet lasten ja nuorten tapaturmien ja itsensä vahingoittamisen ehkäisyssä. Tietoja voidaan hyödyntää hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelmien laadinnassa. Tapaturmien ehkäisyn resursseja voidaan suunnata myös aiempaa kohdennetummin eri toimialoilla. Pilottitutkimuksessa käytetty arviointilomake vaatii vielä jatkokehittämistä. Kunnan eri toimialojen työntekijöille voidaan myös kehittää tapaturmien ehkäisyyn tarkoitettuja tarkistuslistoja.

Lasten turvallisuuskasvatuksen tueksi ja alueellisen tiedonkeruun tarpeisiin vastaamaan kehitetty Lasten turvallisuuskysely osoittautui pilottivaiheessa jo potentiaalisesti työkaluksi. Kyselylomaketta on kehitetty edelleen pilottivaiheessa kerättyjen palautteiden perusteella. Ennen kyselyn laajamittaisempaa kansainvälistä tai kansallista käyttöä, kyselyn kolmas versio vaatii vielä lisätutkimusta isommilla aineistoilla.

TACTICS-hankkeessa nousi esiin kahdeksan keskeistä osa-aluetta lasten ja nuorten turvallisuuden edistämiseksi: johtajuus, toimeenpano ja yhteistyö, rahoitus, resurssit, tiedonkeruu ja tietokannat, ennaltaehkäisyn strategiat, tausta- ja ympäristötekijät sekä näkyvyys. Lasten ja nuorten turvallisuuden edistäminen vaatii tutkittua tietoa toimivista käytännöistä, tiedonkeruun kehittämistä, lainsäädäntöön ja strategioihin vaikuttamista ja niiden toimeenpanon edistämistä sekä riittävää seurantaa ja valvontaa. Keskeistä on tällöin eri tahojen saumaton yhteistyö alueellisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti.

Hankkeen rahoitti Euroopan Unioni ja hankkeen taustalla vaikutti aiempi vuosina 2004–2010 toteutettu Child Safety Action Plan -hanke (CSAP). ECSA:n yhteistyökumppaneina hankkeessa olivat osallistujamaiden kansallisia akateemisia tutkimuslaitoksia ja kansalaisjärjestöjä.

Osallistujamaat: Alankomaat, Belgia, Bulgaria, Englanti, Espanja, Irlanti, Islanti, Iso-Britannia, Israel, Italia, Itävalta, Kreikka, Kroatia, Kypros, Latvia, Liettua, Luxemburg, Malta, Norja, Portugali, Ranska, Ruotsi, Saksa, Skotlanti, Slovakia, Slovenia, Suomi, Sveitsi, Tanska, Tsekki, Unkari, Puola, Romania, Viro ja Wales. (TACTICS-hankkeessa Englanti, Skotlanti, Wales on merkitty erillisinä).

Tämän julkaisun viite: Korpilahti U, Kolehmainen L, Lounamaa A, Lillsunde P. Lasten ja nuorten tapaturmien ja lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisy – TACTICS-hanke 2011–2014. Tutkimuksesta tiiviisti 21/2014. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Helsinki.